

Vykinto keliai veda baltų kultūros pėdsakais

Nežinomą alkakalnį jis atrado 1990 m. kraštotyrinėje ekspedicijoje dar būdamas moksleivis. Nuo to laiko senųjų baltų šventviečių tyrinėjimai tapo jo gyvenimo užduotimi. Bet atradimai ir po kruopelytę surinktos žinios ne tik sugulė į mokslinius leidinius. Iš daugiametės baltų kultūros tyrimų patirties atsirado iniciatyva „Vykinto keliai“ – Klaipėdos universiteto archeologo, žygeivio Vykinto Vaitkevičiaus sumanytos ir vedamos ekskursijos po Lietuvą.

Danguolė KIŠKIENĖ

„Kai kalbi gyvai, galima šimtą kartų įdomiau papasakoti nei aprašyti knygoje“, – įsitikinęs prof. V. Vaitkevičius. Asmeninio albumo nuotr.

– Esame šiuolaikiniai ir tarsi pragmatiški žmonės, bet drauge su jumis – „Vykinto keliais“ – braunamės be kelio tako kelio per kemsynus ar dilgėles, kad pamatytume ypatingas vietas – akmenį su pėda, alkakalnį, tankmėje pasislėpusį šaltinį, arimo pakraštį stūkstantį senolį ažuolą? Kodėl?

– Vadinas, daugelis žmonių jaučia tuštumą. Visko yra kaip niekada daug, vien medijos – televizija, radijas, internetas suteikia begalę informacijos, o kokia to prasmė? Nenorėčiau, kad nuskaibėtų pompastiškai, bet labai svarbu grįžti prie pamatinių vertybių. Vietos, kurias lankome, jų pasakojimai parodo, kokios jos. Todėl savo kelionėse siekiu įkvėpti, drąsinu žmones. Tarkim,

ir didžiudamiesi pabrėžti, jog gyvename tautinėje valstybėje. Nesame vieninteliai tokie pasaulyje, bet tautinių valstybių nėra ir labai daug. Tokios valstybės piliečiai jaučia bendrystę ne tik per pinigus ar verslą, bet ir per kalbą, papročius. Ir tuos dalykus vertina. Gaudami papročius, tęsiame ir kuriame tradiciją plačiaja prasme. Kelionės su manimi yra ėjimas kartu, susisėmus už rankų ar vienas kito pėdomis į vietas, kurios man yra žinomos, ir kur aš atrandu vertybes, noriu jomis dalintis. Kam nors atrodytų svarbu sužinoti apie Dievogalos upelį, kitas pasidžiaugęs Pyplių piliakalnio reginiu, o trečias įsimintų susitikimą su Žemosios Panemunės dvaro šeimininkais, nes jie, priėmę iššūkį priekelti šią paveldo vertybę, džiaugiasi laime, o ne kančia prižiūrėti, ko gero, vienintelį tokį Lietuvoje 650 obelų, 26 veislių sodą.

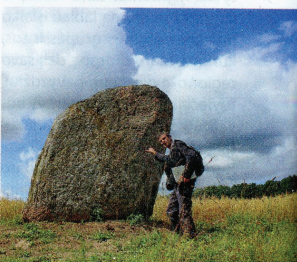
– Prisimenu vienos jūsų paskaitos žodžius, kad sunku paaiškinti šventvietes, kad nė vienas mėginimas paaiškinti religiją nesibaigė sėkmingai. Bet galbūt pabandykite apibūdinti potyrius, kurie žodžiais nelabai nusakomi...

– Pradėti galbūt reikėtų iš toliau. Daugely metų – dešimtis, galbūt kelis šimtus mums buvo kalama į galvą, kad lietuviai garbino akmenis, ažuolus. Bet reikia patikslinti – ne akmuo yra dievybė, ne ažuolas yra dievybė, bet yra dievybė, kuri pasirenka tą vietą savo buveine, kur ji pasirodo arba, religiniais terminais kalbant, apsirėškia.

Vienas iš svarbiausių dalykų – mūsų šventvietės, kaip ir šventumas apskritai, nepavaldžius laikui. Mums nėra svarbu įrodyti, kad šventvietė gyvuose nepertrūkstamai tūkstantį metų. Mums daug svarbesni liudijimai, kad šventumas niekaip neatsitinka, jis atgimsta, kad praėjus keliems šimtams metų žmonės nežinoma jėga atveda arba jie patys sugrįžta į tą pačią šventą vietą. Kaip tai įvyksta, dažniausiai nežinome. Galbūt

paprastčiausiai kas nors užkliūna eidamas toj vietoj už akmenėlio, bet kitas lygiai taip pat tą vietą gali susapnuoti ir į ją būti atvestas. Tai nėra pramoga. Apsilankymas šventvietėje taip pat turi tikslą. Mūsų gyvenime visada yra tai, ko norėtume paprašyti. Gera, jei nesiskundžiame sveikata, bet galime prašyti, kad ir toliau būtume stiprūs. Galbūt norime sužinoti dvasinius dalykus, kurie svarbūs asmeniniame gyvenime, kurie susiję su laime. Sakytčiau, laimės patyrimas yra viena iš didžiausių vertybių, kurią šventvietė gali apdovanoti. Kartu apsilankymas šventvietėje yra mainai. Ką gauname už savo mintis, linkėjimus ir maldas? Ne kokius siuntinius, brangenynes... Mes apdovanojami jausmais, pasiryžę veikti ir jėgomis dalintis su tais, kurie jų stokoja. Man atrodo, tai labai svarbu. Apibendrinamas sakyčiau, kad šventvietės – upė, kalnas ar miškas – yra tokios nepaprastos vietos, kurias atradę sukuriame ypatingą ryšį su protėviais, šito galbūt visą gyvenimą iki tol nesekmingai ieškojome. Kelionėse viskas vyksta lyg ir paprastai: mes kalbamės, drauge dainuojame, kartais nusifotografuojame ir tai nėra vien bendrystės kūrimas tarp dalyvių. Tai taip pat ryšio užmezgimas su vieta, kuria grožimės ar kurią atjaučiame, jei matome upelį – įkalintą, šiandien vamdžiu tekančią. Tuomet linkime jam, kad tekėtų švarus, kad tai pasikeistų. Tokie mainai, nors išimame už įprastų ekskursijų ribų, taip pat labai svarbūs.

– Alkus, apeiginius akmenis, kitas mitologines ar šventas vietas kai kurie jas tyrinė-

„Vykinto keliai“ veda į įsimintiniausias baltų paveldo vietas: archeologas, žygeivis prof. Vyktas Vaitkevičius Apuolėje

jantys mokslininkai yra linkę slėpti nuo prašalaičių, nuo jų smalsaus domėjimosi.

– Taip, kai kurioms vietoms siekiama sukurti švelnią priedangą. Bet žmonės, kurie keliauja su „Vykinto keliais“, laikau bendraminčiais. Aš, žinoma, ne visus juos pažįstu, bet pasitikiu. Taip, būna, kad lankome vietas, kurios labai trapios. To ir neslepiau. Tarkim, archeologiniu požiūriu jų apsauga nepakankama, į jas gali kėsintis lobių ieškotojai ir panašiai. Bet aš tikiu, kad keliaujama geri, dori, sąžiningi keliautojai. Ir su jais dalinuosi ne tik vietomis, kurios dažnai nežymėtos, nerodomos, bet ir kokiomis nors paslaptimis, patirtimi – tarkim, pasakojų sapną ar perskaitau asmeninius užrašus. To nesidroviau, ribų nekuriu ir manau, kad būtų neteisinga, jei ką nors slapto sau pasilikčiau. Netgi, sakyčiau, tas parodymas, pasitikėjimas teikia sustiprinančią vertę. Prisimenu, prieš daugelį metų keliauau su miela bičiule, gamtos mokslų daktare Onute Grigaite prie Karaliaus šulinio, miškuose netoli Čepkelio. Ėjome mišku, ji lyg tarp kitko pritūpė, rodo man nedidelį augalėlį ir sako: čia vienintelė Lietuvoje žinoma jo augavietė. Suprantate, koks pasitikėjimas? Aš jį priėmiau kaip didžiausią dovaną. Ir kartu kaip pareigą, nes kai tavimi pasitiki, tampa atsakingas. Tą dieną ir tą valandą, kai mes, keliautojai, lankome kokią nors trapią vietą, kai pasakojau apie joje surastus archeologinius radinius, pasidalinu našta, ir tada visi tampa atsakingi. Ir daugeliu atvejų žmonės supranta, kad tai rimta. Tokių vietų tad netaupau, jų jokiu būdu nepasakoti.

– Esate Klaipėdos universiteto archeologas, dėstytojas, pažintinių ir akademinų knygų apie Žemaitijos, Aukštaitijos, Dainavos bei Joniškio ir Pakruojo rajonų šventvietes autorius, spaustuvėje jau ir nauja jūsų knyga apie šventvietes saugomose Lietuvos teritorijose. Kas nutiko ar ištiko, kad turėdamas tiek veiklos prieš penkerius metus sumanėte ir pradėjote rengti „Vykinto kelių“ ekskursijas?

– Daug metų buvau įsitraukęs į pažintinių knygų rašymą, gražiai bendradarbiau su „Alma littera“. Bet apie 2011 m. kažkas

Protėvių istoriją mus moko ir praturtina: „Vykinto kelių“ bendrąkeleiviai ant Narkūnų piliakalnio, datuojamo I tūkst. pr. Kr. – pirmaisiais mūsų eros amžiais ir XIV–XV a. laikotarpiu

pasikeitė – nežinau, ar žmonės ėmė mažiau vertinti knygas kaip žinių šaltinį, gal jiems įtakos turėjo internetas. Pajutau: gali būti parašęs knygą, bet jei netgi pasakosi tą patį, ką joje parašai, pasakojimas nunės visus ir žmonės jo klausysis taip, lyg žinomos dalykus girdėtų pirmą kartą. Tai palengva ir išaugo, įgijo formą. Kai per karantiną leidėjai antrą kartą pasiūlė išleisti knygą „Lietuva. 101 įdomiausia vieta“, sakau: ne, nenoriu, neverta. Na, bet įtikino mane, ir labai miela knyga susidėliojo. Esu tikrai išrankus, bet toji knyga man labai patinka – patogus dydis, yra vietų koordinatės, papildėme iš oro padarytomis nuotraukomis, kai kuriais naujais aprašymais. Ir vis dėlto, kai kalbi gyvai, galima šimtą kartų įdomiau papasakoti.

– Jūsų ekskursijose lankomos vietos nesikartoja. Vis atrandate, ką naujo žmonėms parodyti, apie ką papasakoti?

– Aplankęs kurią vietą (nuolat jų ieškau ir pats), iš karto mintyse dėliuju, įsivaizduoju, ar čia gali įvykti kelionė, ir kuriu galimybę įvilkti ją į ekskursijos rūbą. Prieš

kelias dienas lankiau nuostabią ažuolyną prie Stakliškių, bet vietovė tokia upeliu išraižyta, yra iššūkių. Mintyse rezgasi kelionė, todėl pasakiau sau: reikia rasti, kaip prieiti, jeigu ne – pats padarysiu taką. Nuvažiuau pasiėmęs pjūklėlį (nesistebėkite, taip ir turi būti). Radau nukritusį bęstrą, o nuo jo pamačiau senąą kapą, kurioje galiausiai pereičiau į tvanką, kuria galima pereiti ne kojų nesusilapus. Dabar jau tik laiko klausimas, kada pasiūlysiu keliautojams ten pasivaikščioti. Bet yra ir tokių kraštų, kur sunku norinčių grupę surinkti. Vietos nuostabios, tačiau aplinkybės nesiklosto. Pavyzdžiui, Akmenės rajone bičiulis Egidijus Jaraminas darbuojasi, ieško senųjų šventviečių. Miškuose štai kuriu du nuostabius akmenis, kurių vardai leva ir Adomas. Ar esate kur nors apie tai girdėję? Iš seniausių laikų. Bet Akmenė toli...

– Kelionių patirtys tikriausiai ne visada būna vien įkvėpiančios ir skaidrios?

– Mes lankome nenudailintas vietas, ne visada ten veda patogūs keliai ar laiptai. Prieš ekskursijas tekdavo šienauti

taką iki Sveikatos versmės Laišės slėnyje prie Narkūnų piliakalnio. Kelerius metus iš eilės važiauvome šienauti Saulės Krėslo – alkakalnio Radžiūnų kaime Ukmurgės rajone. Kol kas neturėjau galimybių, bet šiais metais reikės nuvažiuoti prie Juodonių piliakalnio Rokiškio rajone. Tame krašte gyvenančiam bičiuliui sakau – ar negalėtum brūzgynų iškapoti prie Juodonių piliakalnio šlaite tuksančio akmenis? Gerai, sutvarkė, belieka prižiūrėti. Kai rengėms kelionę į Veliuoną, vietinis žmogus paskambino seniūnei, sako: nenorėkite gėdos, susirinkite šiukšles. Atvažiujame – nė vienos šiukšlės! Sakau jam: tu kartkartėmis skambink ir sakyk, kad „iš Vilniaus“ atvažiuoja. Arba nuvykome prie Aluotų piliakalnio Kupiškio rajono parke, toks gražus, o visas prižėlęs, eglaitėmis užaugęs. Reikia tvarkyti, kartu ir seniūnas dirbo. Trys talkos – ir vieta pasikeitė. Tai ko trūksta? Dėmesio, supratimo. Svarbu žmonėms pasakyti, kad vieta brangi ir vertinga. Stinga sąmoningumo, geriausiai suprantamas ir labiausiai vertinamas architektūrinis paveldas, dvarai, bažnyčios, malūnai. Apie ką aš visą laiką kalbu? Apie tai, kad baltų kultūros paveldas yra ne mažiau, o dažnai ir dar brangesnis. Ir dažniausiai (nors esama išimčių) jam sutvarkyti nereikia tūkstančių, kaip kad stogams ir pamatams. Užteks parodyti dėmesį, du kartus per metus nušienauti. Taigi kelionės su „Vykinto keliais“ – tai ir auklėjimas gerąja prasme, ir padaršinimas. Ai, aną rudenį pamačiau, kad nuostabaus Seimaties akmens su pėda jau neįmanoma rasti per ant jo užvirtusius alksnius, nors tai valstybės saugoma vieta. Rašau keliautojams priminimą, sakau, pasiimkim darbo pirštines, pjūklus, sutvarkysim. Suėjom visi, per 20 minučių sutvarkėm, patiems malonu. Akmuo toks nedidelis, beveik visos žemės. Klausiu, ar įsivaizduojate, kas tai? Ne... Sakau, tai apie šį akmenį pasakojamas padavimas, kad čia vėlnias įmynė pėdą, išvydamas švedus iš Lietuvos. Ir šis tekstas tapo mūsų žymiojo mitologo Algirdo Juliaus Greimo hipotezės apie Veliną, kaip baltų karo dievą, pagrindu. Tokie vietos reikšmė Lietuvos ir pasaulio mokslui!

Žiūrėjimas į tolius suteikia palaimos, grožintis vaizdas nuo Pakalnių piliakalnio